

Népfreitosok Szőregen

A szőregi népfreitosok munkája virágban is mérhető, hiszen az idegen először az utcákat, a házak elejét nézi meg, hogy képet kapjon az ott lakó emberekről. Azt tartják ugyanis, amilyen a ház, olyan a benne élő is. Akinek portáján, háza előtt szépen díszlik, tarkállik a virág, bizonyára ad magára, s bántja szemét a rendetlenség. A szőregiek előnyben vannak, mert házuk előtt, az udvaron sok a virág. Már „hivatalból” is, hiszen Szőreg már régóta abból is él.

Arra is gondolhatna bárki: akkor, ha sok a virág, biztos jó dolga van a népfreitosnak. Nem kell órákat könyörögni az aktivistáknak, hogy az utcabeliek tartssanak velük. Egyből mozdulnak a fölkelésre. Ez bizony nem így van, mert a szőregiek is nehezen mozdulnak ki portájukról. Ha közös rendezvényről van szó, akkor meg még nehezebben.

Mindez nem jelenti azt, hogy egyáltalán nem is törődnek az emberek Szőregen a köz ügyével. Nem mérhető hosszú mércével az eredmény, de nem is a legkisebb a városban. Az elmúlt év során Szőregen 5600 emberre fejenként 426 forint értékű társadalmi munka jutott. Emelkedett a korábbihoz képest, de ha még több lenne, biztos nem vennék rossz néven.

Tavasszal két és fél ezer Áz idén is leraktak tárdíszfát és különféle cserjét

ültettek a házak elé, a járda szegélyére. Az általános iskolások és a térsz is segítette a lakosságnak. Lvkukat fűrtak az ügyes gépekkel, árkokat, utakat tettek rendbe, hogy a víz azon folyjon, amerre útja van.

Nemcsak a maguk portáját hozták rendbe a szőregiek, tettek hozzá Szőreg szépségéhez is. A Dísznévny AFESZ 4350 díszcserejét és rózsát adott a Tiszta, virágos Szőregért mozgalomban részt vevő üzemeknek, intézményeknek.

A maguk gondján enyhítettek, amikor életre hívták a nyugdíjasok klubját. Kéthetenként tartanak esteket, baráti beszélgetéseket a művelődési otthonban. A kertészkedő hajlam már régóta él a valamikori község lakóiban, így nem volt nehéz — de nem is volt könnyű — megszervezni a kiskertbarátok körét. (Ki tudja, szeretnek-e tanácsot adni egymásnak, hiszen ismerik jól a kertészkedés csínját-bínját elég sokan.) Arról nincs tudomásunk, hogy egymást mennyire becsülik, de arról már van, hogy mások hogyan vélekednek a kiskertbarát kör munkájáról. Nemrégiben Szentestől a Csongrád megyei Termelőszövetkezetek Területi Szövetsége — a TESZÖV — különdíját hozták haza.

hosszan betonlapokat. Most építik a Kisszölő utcát, 2600 méter hosszú, 4 méter széles sávot „kockáznak ki” útfedő lapokból. Volt olyan hétvége, amikor húszan is dolgoztak. Eddig az idei év első felében 1 millió 383 ezer forint értékű társadalmi munkával segítettek a közös boldogulást a szőregiek. A nagyobb része ezután jön, mert most már jobban ráérnek, s ha bármennyire furcsa is a mezőgazdaságból kölcsönzött megállapítás — az idő kedvez a népfreitosoknak. Ameddig lehet, dolgoznak is, hogy túlszárnyalják a tavalyi eredményeket, szebbé formálják környezetüket.

Már azt hihetnénk, Szőregen minden nagyon szép, minden nagyon jó. Öröm ott élni. Nagyjából ez így is van, szeretnek hazajárni, akik bejárnak Szőregre, de megérlekednek is sokan a pincegazdaság szomszédságában. Csatorna bűzlik ott már évek óta, s úgy néz ki — ezt mondták az illetékesek — ez évben homok kerül a posványra és mindenki jól jár. A pincegazdaság is, mert kap egy földcsíkot, a környék is, mert kevesebb lesz a szűnyög, és az orrfacsargató levegő.

Ha a valamikori elvezető csatornát betemetik, nem pihenhetnek a népfreitosok, hiszen van újabb gond. Nyolctantermes iskola épül Szőregen, az úgynevezett magyar templom melletti részre. A Szegfű és a Szerb utca által határolt sarokra. Társadalmi munkával pótolják majd a hiányzó pénzt, a tereprendezésnél számítnak a lakosságra. A tervek már készülnek, s szaporodik a népfreitosok tennivalója is, nehogy szó érje a ház elejét, hogy Szőregen csak a virág a mérce.

M. T.

Gépszírgyártás

A többcélú, hosszú élettartamú gépszírok kifejlesztése évente több milliárd forint megtakarítást eredményezhet a gépiparban és a közlekedésben — emelték ki Székesfehérváron a napokban zárult nemzetközi konferencián. A szász hazai és negyven külföldi szakember részvételével rendezett háromnapos konferencián elmondták, hogy a hazai gépszírgyártás lépést tart a nemzetközi követelményekkel. A közel múltban kezdte meg az üzemszerű termelést a korszerű Almásfüzitő Gépszírgyár. Az új üzem a jelenlegi kapacitás háromszorosára, évi 36 ezer tonna különféle kenőanyag előállítására alkalmas, s különleges termékei jól értékesíthetők a világpiacon.

Szovjet könyvkiadás

A szovjet könyvkiadás legújabb vállalkozása a Klasszikus Könyvtára című sorozat megjelentetése. Tavaly került az olvasók kezébe az ugyancsak nagyszabású sorozat, a Világírodalmi Könyvtár utolsó, 200. kötete. A sorozat az ókortól napjainkig született legszebb alkotásokat tartalmazza. Egy-egy kötet 300 ezer példányban jelent meg. Tavaly kapták kézhez az olvasók az Európai Költészet című gyűjteményes kiadás 5. kötetét is. A két kötetgyűjtemény a világ prózairodalmának és költészetének gyöngyszemeit tartalmazza. A moszkvai Szépirodalmi Kiadó már a Világirodalmi

H. D.

Emlékezés a Thököly-fölkelésre

„A felkelés sorsát Szoboszlón oly férfira bízták, ki el volt szánva küzdeni... és e küzdelem fejleményei mély hatással voltak a magyarság sorsára.” *Angyal Dávid* professzornak Thököly életrajzából idézett sorai vártak az ország minden tájáról október elején Hajdúszoboszlóra érkező történeteket, akik a 300 éve megindult fölkelést sokoldalú elemzésnek vetették alá. A konferencia a szorosán vett politikai történeten túl gazdasági, jogi, hadi, társadalmi és kultúr-történeti kérdéseket is megvitatt.

A szentgotthárdi győzelem (1684) után megcsillant a remény a török kiűzésére. Ám I. Lipót császár Vasváron olyan megalázó békét kötött a szultánnal, amely megvesztett háború után sem lett volna indokolt. Lipót ut. hogy elkerülje a kétfrontos háborút, kelet felé mindenáron bekérte törököt, hogy nyugaton XIV. Lajos francia király terjeszkedési törekvéseit feltartóztassa. A vasvári béke miatti elkeseredés az ország vezetőit szembefordította Béccsel, de a Wesselenyi-összeesküvést az udvar arra használta föl, hogy Magyarországra is kiterjessze a birodalom többi tartományában már korábban bevezetett abszolutizmust. „Magyarország az összeesküvéssel eljátszotta az alkotmányhoz való jogát!” — hirdette a bécsi kormányzat. Az elbocsátott végvári katonák, szökött jobbágyok, politikai üldözött nemesek, a császári adóztatás és a katonai végrehajtás elől menekülők ezrei a török hódoltság és Erdély határán gyülekeztek, s mint az elmúlt száz év folyamán, most is az erdélyi fejedelemtől vártak segítséget. De Apafy fejedelemnek török utasításra le kellett mondania a hathatós támogatásról. Viszont *Teleki Mihály*, Apafy első tanácsosa, Erdély kiváló államférfia, aki maga is részese volt a Wesselenyi-összeesküvésnek, pártfogásába vette a bujdosókat, akik egyre inkább *kurucoknak* nevezték magukat, a Bécsét kiszolgáló *labancokkal* szemben. Teleki tapasztalt diplomata volt ugyan, de nem volt hadvezér, így a kuruc-labanc csatározások néhány évig eredménytelenek maradtak. A mozgalom akkor lendült ki holtpontról, amikor *Thököly Imre* személyében cél tudatos, energikus és kiváló szervező állt a fölkelő élére. 1678 őszén megindított hadjáratával elfoglalta a felvidéki bányavárosokat, ott „pro libertate et justitia” (a szabadságért és igazságért) felirattal pénzt veretett, és tartósan megvetette lábát az ország északkeleti részében. Váratlan sikerét több tényezőnek is tulajdoníthatjuk: 1. véget ért a „deputációs” korszak (a hosszadalmas és eredménytelen alkudozások Bécssel); 2. sikerült a mozgalmat elszakítani az erdélyi

fejedeleme gyámkodásától; 3. a mozgalom vezetésében diplomaták helyett katonák jutottak szóhoz, akik jelszavak és kiáltványok helyett tettekkel követeltek; 4. a bányavárosok elfoglalásával a mozgalom fontos gazdasági bázishoz jutott, nem szorult többé a bizonytalan segélypénzekre; 5. erélyes és következetes hadvezetés.

Az előzmények után azt hihetnők, hogy az elégedetlen magyarság egységesen fölborakozott Thököly mögé. Erről szó sincs! Bár igaz, hogy Thökölyt 1680. január 8-án Hajdúszoboszlón megválasztották a fölkelés vezérévé, a Hajdúszoboszlón csak kisebb része állt Thököly mellé. Erdély meg egyenesen féltékeny volt a fiatal Thökölyre (23 éves volt ekkor!), hiszen minden korábbi Bécs-elleni mozgalmat az erdélyi fejedelmek vezettek. A közeli Debrecennel meg éppen „barátságátalan” volt Thököly kapcsolata. 1680 elején Thököly ut. Debrecenbe akart bevonulni, de a debreceni polgárok megtagadták a beállásolást Thököly katonáitól, és fegyverrel védték meg velük szemben kiváltásáigukat. Debrecen az erdélyi fejedelem „magánbirtoka” volt, ugyanakkor azonban „szultáni város” is, (bár a török nem szállta meg), mindkét uralkodótól kiváltságokban részesült, és mindketten örökölték a város biztonságát. A város ennek fejében adózott Erdélynek, a töröknek — és a hadiszerecsen változásával —, nemegyszer az osztrák császárnak is. Debrecennek azonban — úgy látszik — megérte az adófizetés. Előnyös földrajzi fekvéséből kifolyólag — a Felvidék, Erdély és a hódoltság határán — nagy kereskedelmi forgalmat bonyolított le, és inkább fizetett, de nem harcolt.

A felkelők sikerei két vonalon is lemérhetők: 1. Lipót császár, hogy megossza a Thökölyhez csatlakozott nemességét, az 1681. évi soproni országgyűlésen Thökölyt szeretne volna kisebb engedmények árán megnyerni, a maga oldalára állítani, illetve mozgalmát fékezni. Ugyanakkor arra is törekedett, hogy Thökölyt közvetítőnek használja fel a portával szemben. Ezért szakított a nyílt abszolutizmussal, visszaállította a rendi alkotmányt, és néhány kétes értékű engedményre is hajlandó volt. Thököly azonban átlátott az udvar tervén, már az országgyűlés tartama alatt fölmondta a fegyverszünetet, folytatta harcát, és a Garam vonaláig terjesztette ki fejedelemségét. *Zrínyi Ilonával* kötött házassága révén a hatalmas Rákóczi-birtokok is a fölkelés anyagi alapját erősítették.

A 2. vonal: Thököly sikerei a portát is fölbátorították. A szultán nyíltan Thököly mellé állt, elismerte őt Magyarországi királynak (évi 40 ezer tallér fejében), amellyel azonban hívei követelésére kénytelen volt visszatartani, és megelégedni a fejedelmi és a „magyarországi részek ura” címmel. A szultán is megpróbálta Thökölyt kijátszani Béccsel szemben (maga Thököly a korábbi tárgyalásokon ugyanezt tette: a törökkel ijesztgette Bécsét). Az udvar meghátrálását a kurucmozgalommal szemben *Kara Musztafa* nagyvezér Ausztria győngesével magyarázta. Roppant sereggel hosszú és gondos előkészítés után megindult a már rég óhajtott — és többször hiába megkísérelt cél, Bécs birtokába jutni. Az udvar nem gondoskodott kellőképpen a város védelméről. *Stahremberg Rüdiger* parancsnoksága alatt mindössze húszezer főből álló védősereg, a bécsi polgársággal karöltve, ugyan hősiességgel küzdött, de tartós ellenállásra nem volt remény. Décs megmentése nem is Ausztria érdeme, hanem *XI. Ince* pápa műve, aki a törökveszedelem elhárítására szövetséget hozott létre Ausztria, Lengyelország és Velence között. A fölmentő seregeket *Lotharingiai Károly* és *Szobieszki* (1674 óta *III. János* néven lengyel király) vezette. Kahlenbergnél lezúduló rohamukkal szétszórta a nagyvezér táborát.

Lipót elégedett volt a győzelemmel, további harcra nem is gondolt. Mégis kénytelen volt folytatni, mert: 1. a török veresége az egész világ előtt bebizonyította a birodalom belső gyengeségét; 2. az udvarban *Eszterházy Fálal* az élen a háborús párt kerekedett felül; 3. az európai közvélemény hangosan követelte a dicsőségesen megindult háború folytatását; 4. a pápa által létrehozott Szent Liga tagjai is az udvart a hadjárat folytatására ösztönözték. Ezek után került sor 3 év múlva Buda felszabadítására (1686) — ebben nem kis részük volt a Thökölytől elbátorított kurucoknak is! —, és a századvégi királyi békében, a Temesközi kivételével, megszünt hazánk területi megosztottsága.

A török kiűzésével egyenes arányban csökkent, majd megszűnt Thököly fejedelemsége. Néhány helyi jellegű katonai siker Erdélyben már nem tudta a mozgalmat feltámasztani. Mozgalmát a kortársak is, az utókor is meglehetősen elmentmondásoknak ítélték meg, mint ahogy a kor is — a XVII. század vége — tele volt ellentmondásokkal. Egyáltalán haladónak ítéltető meg Thököly fölkelése? Győzelme esetén tovább konzerválódott volna-e a feudalizmus, illetve a töröknek való kiszolgáltatottság? Mennyiben tudható be érdemének, hogy mozgalmát — szándékai ellenére — a török kiűzéséhez vezette? Miért nem álltak a haidúk egyértelműen Thököly mellé, hiszen annak idején *Bocskai* erre egyetemlegesen kötelezte őket? Éppen a szoros elkötelezettség a török mellett az a kényszerpont, amelyet minden időben elítéltek nála. Igaz, hogy a XVI–XVII. század fordulóján elődei, a „három nagy B” (*Báthory*, *Bocskai*, *Bethlen*) is kapcsolatban álltak a törökkel, de ezt a kortársak is elkerülhetetlenül szükségszerűségnek tartották, hiszen Erdély nem volt független állam, de nem kötötték sorsukat kizárólagosan az oszmán birodalomhoz. De ha Thököly oly erősen kapcsolódott is a törökhöz, miért nem szakított vele 1683 (Bécs ostroma) után? Egyáltalán: célszerű volt-e a törökkel szövetségre lépni?

Ilyen — és még számos hasonló — kérdés tisztázása a jelenkor és a jövő történetészeinek feladata.

Dr. Máriaföldy Márton

Változó Ásotthalom

A belterület és a külterület határa gyakran változik községeinkben. Nőnek falvaink, nagy házak épülnek szinte mindenütt. Sokan szemlélik ezt a változást örömmel a kívülről, és sokan vannak azok is, akik szerint a mostani igényeket mögött indokolatlan versengés, néha gőg, egymást leköröző puccosság is meghúzódik. A tünét városaink magánházépítői között éppúgy föllelhető, és fölletehető, innen szívárog a hatás kifelé.

A gyarapodás, a nagyobb, a szebbre vágyás természetes igényeket, és hamunka van mögötte, csak örömmükre szolgálhat. Ha azt is nézzük, milyen házak helyett épül az új, akár kényszerítő törvényszerűségnek is mondhatjuk a váltást. Aki sokáig éhes volt, nagyobb falatokat eszik, mohóbb, amikor tányér mellé kerül, az igényeket meghaladó méretek legtöbbször ezzel magyarázhatók, és az a szándék vezet az építetőköt, hogy ne kelljen ismét hátul kullogónak érezni magukat, ha a következő években még előbbre lép az utánuk jövő korosztály. Ennyien még nem akartak soha tanyáról faluba költözni, a tanácsok egyik hétköznapi gondja, hogy legyen mindig elég ház hely.

Ásotthalmon 190 új ház helyét jelölték ki a közel múltban, Sági János tanácselnök szerint a hivatalos jóváhagyásra várnak. Számítanak rá, néhány év múlva akkor is vevőre találunk. ha Kissor lakói inkább Mórhalomra húzódnak, Gátsor pedig a közelmúlt változásai szerint marad továbbra is tanyaközpont.

Itt is tapasztalható, mint bármelyik tanyás falukban, hogy az öregek segítségével a fiataloknak épül az új ház, és az öregek többnyire még kint maradnak. A benti gyarapodásból tehát nem következik, hogy arányosan fogyanak a tanyák, bár ilvenre is van példa. Olcsóbban adják itt a ház helyet, mint a környékbeli

községekben, hogy minél többen, minél hamarabb juthassanak maguk építetett, gazdaságos lakáshoz. Ha azonban valaki földadja a tanyát, kinti telkét átadja a szövetkezetnek, szinte jelképes összegért, csak a kezelési költségek fölszámításával juthat házhelyhez a faluban. Eddig heten jelentették be, hogy ezt a megoldást választják.

Vályogból már nem építenek, és a fürdőszobát már emilegetni is fölösleges, annyira természetes, hogy van. Sűrűtik a vízhálózat bővítését, hogy átmenetileg se kelljen házi vízszolgáltatást külön beruházással barkácsolni. Emeletes magánházak is épülnek, várhatóan ez lesz a példa a következő években. Ha be akarnak jönni majd az öregek, legyen nekik is helyük — ez a szándék vezette az első kétszintes házak tulajdonosait.

A régebbi tervekben az úgynevezett urbanizálódó falut kisebb telkeken képzelték el, de belátták, nem jól gondolták. Községsszervezési, közművesítési szempontból ugyan egyszerűbb a tanyánnyi házhely, de a tágas tanyáról nézve egyrészt nyomasztó a zsúfoltság, ezért nem kapkodnak érte az emberek, másrészt a háztájú állattartásnak megkerülhetetlen gátat jelentene. Újra 400 négyszögletes tehát a ház hely.

A tanácselnök szerint a beköltözés nem jelent szükség szerűen munkahely-változtatást is, hiszen sokan a tanyáról is eljárnak dolgozni. Sajnos, még mindig túlföntül győngye szövetkezetek közé tartozik az ásotthalmi, a lemaradás egyre növeli a belső feszültségeket, néhányan emiatt fordították hátat a termelőszövetkezetnek. Bár sok az eljáró, a falu további fejlődésére még is a térsz megerősödése adhat garanciát, gazdasági és társadalmi szempontok egyaránt sürgetik a mélypontotól való határozott kilépést.